

להשתמש בבראשט (מברשת) שנעשה מניילון - שיעור 386

להדחת כלים או לקנח השיניים או הבית הכסא וכדומה

I. לבאר הענין בשימוש בראשט בשבת ויו"ט

(א) עיין בקצות השלחן (קל"ג - סקט"ז) שכתב דבראשט העשויה משערות בעלי חיים שרוחצין ומשפשפין בה אם אינה מיוחדת לשבת אסור לרחוץ בה ועוד דאסור לטבל המברשת במים דאולי חייב השריה במים משום כיבוס דרך בעור ובשערות של אדם אין איסור כביסה ועוד בשעה שרוחץ בה נסחט המים מהשערות והוי פ"ר ולכן יש לחשוש לג' חששות עובדא דחול כיבוס וסחיטה אבל על השפשוף אין לומר דהוי כיבוס דהוי דרך לכלוך ואולי אם נותנין המים על הכלי ולא על המברשת שמיוחדת לשבת יש להתיר עיין באג"מ (ה - קי"ז) דבאופן זה התיר לקנח את השיניים (ד"ע)

(ב) וכן כתב השו"ת מנחת יצחק (ג - מ"ט) דספוג של מתכת או ניילון בשבת לא עדיף בדין סחיטה מעור או שער דאין איסור תורה אבל אסור מדרבנן (שנת קכ"ח) הר"ן והרמב"ם (ט - י"ה)

(ג) אמנם עיין בשו"ת יביע אומר (ד - ל - י"ט) שחלק עליהם דמשמע מדעת הרשב"א והריטב"א (שנת קכ"ח) דסברו דאין סחיטה בשער אפילו מדרבנן וכן הביא האבני נזר (קנ"ז - י"ד) בשם רש"י ור"ת ודלא כהרמב"ם והכ"מ (ז - י"ה) והמ"מ (ט - י"ה) והמג"א (ש"כ - כ"ג) והב"י (יו"ד קנ"ט) בשם הכל בו ולכן איכא ס"ס לקולא שמא ההלכה דפ"ר בדרבנן שרי לגמרי (תה"ד הובא במג"א ש"ז - ה) ואת"ל דההלכה כהמג"א (ש"ז - ה) שמא דאין סחיטה בשער אפילו מדרבנן ומכ"ש דהו"ל כלאחר יד ועוד דיש בו בית אחיזה שלדעת הראב"ד מותר (מ"ב ש"כ - מ"ז) ומשום כיבוס אין איסור דהוי כעור דלא אמרינן שרייתו זהו כיבוסו וגם תשמישו הוי דרך לכלוך

(ד) יש מתירין משום דאינו מתכוין לסחוט וגם משום שהמים הולך לאיבוד ועוד דהוי פ"ר דרבנן שמותר להתה"ד (שו"ת שרידי אש ז - כ"ח) וע"ע בשו"ת מנחת שלמה (ז - ל"ה - ג) שחלק על כל ההיתרים והתיר מטעמים אחרים ואבאר וכ"כ היביע אומר (ד - ל - י"ט)

(ה) השש"כ (י"ז - הערות מ"ה - מ"ו) כתב בשם הגרשז"א דאם השערות נפרדות זו מזו ואינן כגוף אחד ממש והמים יוצאים גם בלי סחיטה לא שייך בזה משום איסור סחיטה ועוד כיון שהמברשת יש לה בית אחיזה יש לצרף דעת הראב"ד הנ"ל ודומה לצינור דק של גומי שמריק ממנו מים

(ו) עיין בשו"ת חשב האפוד (ז - קמ"ט) שהביא ראייה להתיר מהרמ"א (תקכ"ו - ה) מענין טהרת מת ביו"ט ראשון ע"י קש על גב עור ולא ע"י סדינים שלא יבא לידי סחיטה דאינו בקש ומברשת ניילון דומה לקש ולא לשערות והסכימו עמו הרבנים הגאונים חברי הכד"צ בנ"ד דמותר

(ז) ועיין בשו"ת שבט הלוי (ה - מ"ה) שכתב דהוא רק פ"ר על ספק איסור דרבנן מכל מקום אינו רצונו להתיר כיון דמחזיקים סחיטה בשער לודאי איסור מ"מ אם אינו טובל המברשת במים רק לקח מים לפיו והמברשת מיוחדת לשבת התירו כהאג"מ (ה - קי"ז) ואפשר ה"ה בנ"ד

(ח) האג"מ (ה - קי"ז) ג"כ כתב דטוב שלא ללחלח במים קודם הניקוי מחשש סחיטה בשער אמנם התירו לרחוץ זקנו בשבת דהוי פ"ר דלא נוחא ליה שהולך לאיבוד (אג"מ ה - קל"ג) משמע בקינוח השיניים החמיר משום דאינו הולך לאיבוד וקצת צ"ע שהתיר לשרות נייר במים לקנח את השלחן (אג"מ ז - ע) וכדומה כמו בייבי וייפס דאינו בולע ככגד של צמר והוי כשער שהוא דרבנן וגם אין דרך לסחוט מים מנייר כלל והוי תרתי לטיבותא ולכאורה כ"ש בנ"ד של מברשת הניילון דאינו בולע יש צד יותר להקל מהנייר ואפשר דהחמיר במברשת השיניים או משום שלא היה מניילון או שהשערות הוי מחוברות ולא נפרדות כנ"ד או בצירוף עוד חששות ע"ש והאג"מ (יו"ד ז - ע"ו צסופו) החמיר ג"כ בהמפות של פלאסטיק שלא לשפשף בידים בחוזק שהוא כעין שפשוף צדו זה על זה כי בדורות שלפנינו לא היה מין חדש זה ורק לנקות ע"י מים בקלות יש להקל לכו"ע

(ט) היוצא מכל דברינו דודאי יש מקום להחמיר שלא להשתמש במברשת בנ"ד מ"מ מי שרוצה

להקל בודאי יש בו על מי לסמוך עליו ואין למחות בו דאפשר דגם דעת רב משה יהיה כן כהנ"ל

II. הערות בעניינינו

- (א) לנקות המשקפיים במים מותר ובלכד שלא ירטיב את המטלית ודינו כהדחת כלים (מ"ב ע"ג - מ"ח ושש"כ ט"ו - ל"ח)
- (ב) כלי עץ וכל דבר הנעשה מעץ אין שייך בהם כיבוס (ע"ט)
- (ג) כיבוס גומי אפשר דעדיף מעור כיון שאינו בולע כלל ודומה לכלי עץ אך אין להקל בסברא בדבר שהוא ספק דאורייתא (שש"כ ט"ו - הערה כ"ד)
- (ד) צמר פלדה (steel wool) אסור להשתמש בו לניקוי כלי המטבח ועיין בקצות השלחן (קמ"ו - ח"ט ל"ג - ל"ג) דאולי איסורו משום סחיטה או עובדא דחול (שש"כ י"ג - הערה ל"ג)
- (ה) מותר ללבוש כפפות גומי או פלאסטיק בשעת ניקוי הכלים שאינם בולעים כלל (שש"כ י"ג - י"ג וע"ע במנחת יצחק ג - מ"ט)

III. אם מותר לומר לנכרי לעשות כיבוס דאורייתא במקום שהוא חשוב כבוד הבריות

- (א) עיין בשו"ת שואל ומשיב (מסדורא ד - ח"צ סימן פ"ו) דבליל יום הכפורים נכנס אחד לבית הכסא עם הקיטל ונטנף הקיטל בצואה והתיר ע"י נכרי כי גדול כבוד הבריות (זרכות י"ט) ונראה דמותר לומר לנכרי שיכבס את מקום הלכלוך גם באופן שיש בו איסור תורה ודברי השואל ומשיב הובאו להלכה בכף החיים (ע"ג - ג"ו) כ"כ השו"ע (ע"ג - ב) ולהתפלל בלא קיטל חשוב בושה וגם זה בהיתר כבוד הבריות
- (ב) עיין בשער הציון (ע"ג - ע"ג) שמביא הפמ"ג דמצדד דמותר לקטום הקיסם ביד כדי לחצות בו שיניו אם א"א לחצות בלא זה דקטימת הקיסם ביד (שינוי) הוא רק משום שבות וזה ע"י ישראל וכ"ש ע"י נכרי ואין להקשות דאין מתירים להוציא מת ע"י נכרי לרה"ר (ע"ג - ע"ג) דאולי אין זה כבוד הבריות שנכרים יוציאוהו (עיין תק"ו) אמנם המ"ב (ע"ג - ע"ג) התיר רק שבות דשבות במקום כבוד הבריות ואפשר שם אמורים כשאין בזה בזיון גדול ודברי השואל ומשיב בבזיון גדול
- (ג) עיין בספר מלכים אומניך (דף רמ"ט) שכתב דיש לעיין כשעלה במזיד באילן דקנסוהו לא לירד ומה ההלכה כשצריך להתפנות האם יכול לירד מפני כבוד הבריות וכתב דבכה"ג יתכן שכבוד הבריות דוחה איסור דרבנן של ירידה מהאילן ועיין במ"ב (ע"ג - ע"ג) שכתב דגרף של רעי כגון רעי וקיא וצואה מותר לפנותו משום כבודו וממילא גרף של רעי הוא רק פרט בהיתר של כבוד לבריות כ"כ המחבר בספר טלטולי שבת (דף 261) ולכן כל דבר מיאוס כגון קליפות על השלחן וקיא על הבגד חשוב כבוד הבריות ולכאורה יש לו כל ההיתרים הנכתבים בפוסקים ואפילו כתם מאוס על קארפוט (carpet) יש בו כל ההיתרים של גרף של רעי וכבוד הבריות (וצריך שאילת חכם)
- (ד) ועוד סניף להתיר עיין במ"ב (ע"ג - ע"ג) שהביא דעת החות יאיר דבשעת הדחק גדול יש לומר לנכרי שיאמר לנכרי אחר שיעשה מלאכה ובשו"ת חתם סופר (ח"ט קפ"ה) כתב דדוקא שהגוי האחרון אינו יודע שעושה על דעת ישראל אמנם הפמ"ג (צמ"ט סוף רע"ו) כתב דהמחלוקת בין החות יאיר והבעל עבודת הגרשוני הוא דוקא שהנכרי השני יודע שעושה בשביל ישראל אבל אם אינו יודע לכו"ע מותר דאין נראה כשלוחו וכ"כ המשנה שכיר (סימן ע"ו) דמיירי גם שעושה עבור הישראל איברא המהרש"ג (ג - כ"ז ו"ח) הקשה דאם הגוי השני יודע שהמלאכה היא לצורך ישראל למה יהיה מותר להנות דאי שרית ליה אתי למימר ליה בפירוש שיעשה לו מלאכתו ולכן המבשל בשבת בשוגג מותר להנות בשעת הדחק דליכא למיחש דאי שרית ליה להנות דיבשל בידיים משא"כ כאן ואולי במקום צורך גדול יש לסמוך על המקילין באיסור דרבנן וע"ע במ"ב (ע"ג - ע"ג) איברא יש כאן ספק ספיקא לאיסורא אפשר אמירה דאמירה אסור ואת"ל דמותר אפשר רק באופן שאינו יודע שהוא עושה בשביל ישראל אבל יותר נוטה להתיר משום אולי אפילו ע"י ישראל יש להתיר איסור דרבנן בכבוד הבריות וכ"ש ע"י נכרי וכ"ש ע"י אמירה דאמירה

נכנס ללבוש כפפות גומי או פלאסטיק בשעת ניקוי הכלים שאינם בולעים כלל